

HALİKARNAS BALIKÇISI

İmbat Serinliği

(Radyo Konuşmaları)

Yayıma Hazırlayan: Şadan GÖKOVALI

BİLGİ YAYINEVİ

İÇİNDEKİLER

HALİKARNAS BALIKÇISI.....	7
ÖNYAZI.....	9
Yaşasın Nasreddin Hoca!.....	15
Anadolu Akdenizinin Kumları.....	18
Bahri Sefid Akdeniz.....	22
Akdeniz'in Deniz Yaratıkları.....	25
Ay Tutuldu, Hayvanlar Korktu!.....	28
Akdeniz Yemişleri.....	33
Parşömen Deyip Geçmeyin.....	36
Karya.....	40
Dünyanın İlk Güzellik Yarışması.....	44
Çine Çayı Nasıl Aktı?.....	48
Akdeniz Balıklarının Marifetleri.....	51
Eski Şehirlerin Kutsal Ateşleri.....	54
Avrupa'da Uygarlık Nasıl Başladı?.....	57
Anadolu'daki Höyükler.....	61
Asya ve Avrupa Adları.....	65
Türk Hamamları.....	68
Roma İmparatorluğu.....	71
Anadolu'nun 100 Binlerce Yıl Önceki Hali.....	74
İmparatorlar, Atlar ve Katırlar.....	78
Yılanbalıkları.....	81
Bodrum Kalesi.....	85
Sayılar, Tavla, Artemis.....	88
Plajlardaki Tehlikeli Yaratıklar.....	91
Denizin Tembel Avcıları.....	94

Ormanlarımız.....	97
Anadolu'nun Batmış Deniz Hazinesi.....	100
Anadolu'da İlk Türkler.....	104
Çanakkale Hakkında.....	107
Dünyanın İlk Turisti "Herodotos".....	111
İmbat Rüzgârları.....	114
Knidos.....	117
İzmir'in En Eski Tarihi Kalıntıları.....	120
Köpekbalıkları.....	124
Piri Reis.....	128
Herkül (Herakles).....	132
Klasik ve Arkaik Heykeller.....	136
Türkiye'nin Sanat Yapıtları.....	140
Foklar, Yunuslar.....	145
Zeytin ve Şamfıstığı.....	150
Deniz Dipleri.....	154

HALİKARNAS BALIKÇISI 1890-1973

“Tarih sahibi” Sadrazam **Cevat Paşa**’nın kardeşi, tarihçi-yazar-vezir **Mehmet Şakir Paşa** Girit’te sefirken,* eşi **İsmet Hanım**, 16/17 Nisan 1890 gecesine bir oğlan doğurdu. Çocuğa, anasının o gece düşünde **Musa Peygamber**’i görmesi dolayısıyla “Musa”, amcasının ve babasının adlarından ötürü “Cevat Şakir” adları verildi.

Musa Cevat Şakir’in çocukluğu, babasının atandığı Atina/Faleron’da, beş yaşından sonra İstanbul/Büyükkada’da geçti. Bu yıllarda resim yeteneğiyle dikkati çeken **M.C. Şakir**, bir yandan özel dersler alırken, bir yandan Büyükkada Mahalle Mektebi’nde okudu. İngilizceyi hayli iyi kavradığı için, hazırlık okumadan Robert Kolej birinci sınıfına alındı. Bu okulu, ilk mezunlarından biri olarak pekiyi dereceyle bitirdi.

Kendisi, kendini bildi bileli denizci olmak istiyordu. Ama ailesinin ısrarı üzerine İngiltere’nin Oxford Üniversitesi’ne gönderildi. Orada “Yakın Çağlar Tarihi” bölümünde öğrenim gördü. Bu arada, Oxford’un ünlü kitaplığından yararlandı.

Yurda dönünce İstanbul’da, çeşitli gazete ve dergilerde yazılar yazdı, karikatür ve kapak resimleri çizdi (1910-1925).

Resimli Hafta dergisinin 13 Nisan 1925 günlü sayısında, “Hapishanede İdama Mahkûm Olanlar Bile Bile Asılmaya Nasıl Giderler?” başlığı ve **Hüseyin Kenan** imzasıyla yayımlanan yazısı yüzünden üç yıl kalebentlikle Bodrum’a sürüldü. Cezasının son yarısını İstanbul’da geçirdikten sonra yeniden döndüğü Bodrum’da yaklaşık çeyrek yüzyıl kaldı. Bodrum’un Karia ça-

*) *Meydan Larousse* (XI/710-a) “Resmo kumandanı”; *Osmanlı Tarihi* (Enver Ziya Karal, VIII/143) “komiser” diyor.

ğındaki adından esinlenerek **Halikarnas Balıkçısı** takma adını kullanır oldu. Bodrum'un gelişmesine ve Anadolu uygarlığının tanınip tanıtılmasına olağanüstü katkılarda bulundu.

Servet-i Fünun, *Cumhuriyet* ve daha sonra *Demokrat İzmir* gibi dergi ve gazetelerde **Halikarnas Balıkçısı** takma adıyla yazdığı yazı, hikâye ve romanlarla uluslararası üne kavuştu.

Çocuklarının ortaöğrenimleri için 1947'de yerleştiği İzmir'de gazetecilik, yazarlık ve turist rehberliği yaptı. 13 Ekim 1973 Cumartesi günü saat 15.10'da İzmir'de öldü ve Bodrum'da "manevi oğlu" **Şadan Gökvalı** ile birlikte seçtiği yerde gömüldü.

ÖNYAZI

20. yüzyılın önemli iletişimcilerinden, CBS “Newscaster”ı Walter Cronkite, bu görevinden emekli olup, “**Why in the World**” (Dünyada Niçin) adlı haber programının hazırlıklarını sürdürürken;

“Salt sözcüklerin gücüyle kitleleri büyüleyebilecek konuşmacılar arıyorum” demişti.

Bunun ne anlama geldiğini, dünyada böyle konuşmacılar olup olmadığını uzun uzun düşünmüştüm.

Bizden, Balıkçı gelmişti aklıma.

1958 yılında Brüksel’de düzenlenen “Dünya Şairler Konferansına Türkiye’yi temsilen O çağrılmıştı. Kendisi, “Ben şair değilim” diye yazdıysa da, toplantıyı düzenleyenlerden, “Senin şair olduğunu biliyoruz” gibilerden yanıt gelmişti.

Balıkçı katılmıştı o konferansa. Her şaire, konuşması için 10’ar dakika süre ayrılmış. Balıkçı konuşurken, öteki şairlerden Divan Başkanlığına;

“Benim yerime de Balıkçı konuşsun” diye önerge verenler olmuş.

Böylece Balıkçı, normal sürenin hiç değilse üç katı kadar bir süre konuşmuş...

Konuşurken nasıl kendinden geçtiğini kendisi anlatır:*

“..Gruplarınıza rehber olmaktan çok memnun olurdum. Ama iki yıl önce yabancı turistlere heyecanla ko-

*) Balıkçı’nın, Turizm yazarı Haluk Durukal’a 30 Temmuz 1972 tarihli mektubundan, “Sonsuzluk Sessiz Büyür”, s. 207-208.

nuşurken, bir yürek kriziyle kendimden geçerek, elâlemin önünde boylu boyunca yıkılmak skandalını irtikap ettim. Lafı kesmek pek acı oldu bana. Anladım ki –o zaman seksen iki yaşındaydım– insanlara konuşarak gönül açmak artık bizden geçmiş. On beş gün sonra, doktoru dinlemedim, gene bir geziye kılavuzluk ettim, bu kez daha fena oldum. Altmış beşlik bir gençken, günde seksen kilometreye yol demezken, şimdi iki yüz metre yürüyünce, oturup dinlenmek zorunda kalıyorum. Durumu anlarsınız. Yirmi yıl önce, ortada turizm lafı bile yokken, bir kişi olarak başladım. Yıkılıncaya kadar devam ettim.”

Anam Azra Erhat’ın sık sık söylediği gibi, “Bir konuşmacıydı Balıkçı”. O’nun bir konuşmasını dinleyenler, öteki insanlardan ayırır kendini, “Ben Balıkçı’yı dinledim” diye övünür.

Hanidir Balıkçı’nın konuşmalarını kitaplaştırmak istiyordum. Elimde –TRT’nin de sık sık kullandığı– 2400 feetlik birkaç bant var. Bantları deşifre etmek teknik donanım ister ve hayli zordur.

Derken bir gün, dostum Nazif Bozatlı;

“Balıkçı’nın konuşmalarının metinlerini ister misin?” diye sormasın mı!

Bu, hastaya “Çorba ister misin?” diye sormak gibi bir şeydi.

Çok geçmeden, konuşma metinlerini, Balıkçı’nın inci gibi el yazısıyla getirip sundu bana. Nasıl sevdiğimi anlarsınız.

Bunlar, “Sonsuzluk Sessiz Büyür”de, “Bir konuşması”nın altına düştüğüm dipnotta belirttiğim gibi; Reklam Prodüksiyon adına İzmir Radyosu’nda, “Halikarnas Balıkçısı”ndan

Merhaba” dizisinde, ‘60’lı yılların sonlarında yaptığı konuşmalardan 40’ınının metinleriydi.

Dün gibi anımsıyorum; Balıkçı bu konuşmalara, gazeteci Attila Gökçe’nin, Ajans Başkanı Tayla Kıyat’a önermesi üzerine başlamıştı. Önceleri doğaçlama olarak konuşuyordu banda. Sonradan TRT yetkilileri “Metin isteriz” diye tutturdular. Bunun üzerine Balıkçı, sonraki konuşmalarının kendi el yazısıyla metinlerini hazırladı.

Balıkçı “öykü”yü “bir oturumluk yazı” diye tanımlardı.

Bu kitaptaki konuşmalar da, bir oturuşta okunabilecek yazılar.

Bazı konuları başka kitaplarında işlemiş olabilir Balıkçı. Bunu eleştirenler çıkabilir.

Ancak, ne sakıncası var bunun?

Bunca ilginç yazıları unutulma çöplüğüne atamazdım doğrusu.

Hem böylece doğumunun 112. yıldönümünde sevenleri adına Balıkçı’ya bir yaş günü armağanı sunmuş oluyoruz.

Balıkçı ile birlikte bu konuşmaları bana ulaştırır Nazif Bozatlı’ya, Tayla Kıyat’a ve onları bilgisayara çeken oğlum Can Gökövali’ya merhaba!..

Şadan GÖKOVALI

RADYO KONUŞMALARI

Reklam Prodüksiyon Ajansı'nın
1960'lı yılların sonlarında,
TRT İzmir Radyosu'nda yayımlanan
**“HALİKARNAS BALIKÇISI'NDAN
MERHABA”**
başlıklı reklam programı göbeği
konuŐmalarından.

YAŞASIN NASREDDİN HOCA!

Eh bugün de biraz Nasreddin Hocamızdan söz edelim de içimiz açılsın. Dilimizde mizah çeşitlerini ayırdeden kesin anlamlı sözler yoktur. Neyse, bir “hiciv” sözü var. Hiciv, birini horlayarak ve yererek söylenen sözdür. Hiciv, ustura gibi keskin, biber gibi yakıcı ve acıtıcı sözdür. Hiciv, bir dal kılıcın havada çakmasıyla muraînin ve riyanın kellesini uçurur. Ama muraînin kellesi omuzlarının üzerinde durur, gövdesinden ayrılmaz. Ne var ki adam artık gülünç olmuştur. Örneğin, pufboreği gibi şişkin kibri, hicivin şaplağıyla yamyassı olur, puf diye yellenip söner. Hicivde insaf, merhamet yoktur, kaçgöç yoktur. Hiciv şom ve salt adalettir, idam eder. Mizah ise güldürücüdür, horlamaz insanı, hoş görücüdür, güleçtir, insanidir. Bir felaketin acı yanından ziyade, tuhaf ve gülümlü yanını görür. Talih yüze gülmezse, talihin yüzüne güler. Her günkü hayatın üzüntüleri neşesini kırmaz. Kalenderdir. Mizah eğilimli insan, başkasını maytaba almazdan önce kendisini tefe kor. Hicivde adalet varsa, mizahta merhamet ve insaf vardır, alçakgönüllülük ve iyilikseverlik vardır. Mizahçının kendisi de dahil, dünyada kusursuz insan olmayacağını bilir, kusuru bağışlar. Gönül kırmaz, gönül yapar. Alay eden de edilen de beraber gülerler.